

DE REGIO AAN ZET

WAT DE REGIONALE ENERGIESTRATEGIE BETEKENT VOOR WATERSCHAPPEN

Floris Groot*

■ De afgelopen jaren hebben alle waterschappen in Nederland op enig moment te maken gekregen met de Regionale Energiestrategie (RES) en de energieregio waar zij sindsdien samen met de provincie, gemeenten en betrokken maatschappelijke actoren deel van uitmaken. Aan deze energieregio's de opdracht om de energietransitie op land tot stand te brengen. Dit artikel bespreekt de rol van het waterschap binnen de energieregio nu en in de toekomst, op basis van multi-level- en regionaal bestuur. De energieregio vertoont grote gelijkenissen met het complexere type II multi-level bestuur waarbij bevoegdheden niet alleen verticaal, maar ook horizontaal over decentrale overheden en publieke actoren wordt gedecentraliseerd. Dit artikel observeert aanwijzingen dat de opzet van de energieregio (nog) niet een optimale vorm van regionaal bestuur is. Voor waterschappen kan in de toekomst een belangrijke rol bestaan in de samenhang binnen en tussen energieregio's.

Een van de nieuwste rapporten van de klimaatwerkgroep van de Verenigde Naties, gepubliceerd op 28 februari 2022, heeft de wereld nogmaals met de neus op de feiten gedrukt: de opwarming van de aarde vindt angstaanjagend snel plaats en veroorzaakt op dit moment al ongekende schade en leed aan mens, dier en natuur (IPCC, 2022). De urgentie van de klimaatcrisis en de groeiende aandacht daarvoor op de politieke agenda leidde tot de publicatie van het Nederlandse Klimaatakkoord op 28 juni 2019, een 239 pagina's tellend document met daarin alle afspraken die ten grondslag liggen aan het bereiken van 49% CO₂-uitstoot reductie ten opzichte van 1990 in 2030, een doel dat in het coalitieakkoord van 2021 aangescherpt is naar 55 tot 60% reductie in 2030. Voor de reductie van de uitstoot van CO₂ zet de Rijksoverheid in op een energietransitie.

Het gebruik van fossiele brandstoffen wordt steeds verder beperkt terwijl steeds meer groene, duurzame energie beschikbaar moet komen om aan de energievraag te voldoen. Recente ontwikkelingen op de gas- en elektriciteitsmarkten tonen onder andere het grote belang van voldoende energieaanbod aan. De energietransitie valt of staat dus bij de snelle realisatie van grote hoeveelheden productie van duurzame energie, om zowel

de elektriciteitsvraag als de warmtevraag te kunnen verzadigen. Het Klimaatakkoord stelt dat tussen publicatie en 2030 35 TWh aan duurzame opwek van energie op land gerealiseerd moet worden en schetst een nieuw programma voor de realisatie daarvan: de Regionale Energiestrategie (RES).¹

De RES is een decentralisatie van de opgave om voldoende duurzame elektriciteitsopwekking op land en verduurzaming van de residentiële warmtevoorziening te realiseren. Provincies, gemeenten, waterschappen vormden energieregio's met de opdracht om samen met betrokken maatschappelijke partijen regionale plannen te schrijven die collectief optellen tot 35 TWh duurzame elektriciteitsopwekking in 2030. Dit maakt de RES een significante trendbreuk met het voorheen sterk gecentraliseerde energietransitiebeleid van de Rijksoverheid, waarnaar de roep in de jaren voorafgaand aan de publicatie van het Klimaatakkoord langzaam op gang gekomen was. Voorheen werd de energietransitie op nationaal niveau aangestuurd door grote projecten en ontwikkelingen van bovenaf te regisseren en te plannen. Gemeenten en provincies voerden hun deel van het beleid van de rijksoverheid uit, maar het ontbrak decentrale overheden aan de ruimte om extra inzet te leveren en

* **Floris Groot** is student *MSc Complex Systems Engineering & Management* aan de TU Delft. Het voorliggende artikel is geschreven op basis van zijn Bachelor Eindproject 'De regio aan zet', een casestudy naar de RES Rotterdam-Den Haag.

Afbeelding 1:
De 30 energieregio's.
(Ministerie van Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties, z.d.).

kansen te verzilveren (Benner et al., 2009). Rotmans (2011) schreef destijds dat het nationale sturingsmodel in de energietransitie veel meer *top-down* was dan wenselijk. De energieregio en de RES waren het antwoord op deze kritiek.

Vanwege de significantie trendbreuk in het Nederlandse energietransitiebeleid die de RES vormt en het feit dat de energieregio's een nieuwe bestuursvorm zijn, roept dit vragen op over de wijze waarop de energieregio's functioneren en welke dynamieken binnen energieregio's daaraan bijdragen. Algemene observaties over energieregio's en hun functioneren zijn moeilijk te maken, vanwege de situationele verscheidenheid tussen energieregio's en de relatief vrije opzet van het RES-proces door de Rijksoverheid. In dit artikel worden enkele observaties gedaan over de opzet van de energieregio's en de RES aan de hand van bestaande kennis uit de bestuurskunde, specifiek de theorieën multi-level bestuur en regionaal bestuur, en enkele inzichten opgedaan uit de casestudy naar de RES Rotterdam-Den Haag, uitgevoerd als Bachelor Eindproject van de auteur. Hoe verhouden de energieregio's zich tot de bestaande kennis over multi-level bestuur? In welke mate produceert de opzet van en dynamiek in de energieregio een succesvolle regionale

sturing van de energietransitie? En welke rol(len) past het waterschap binnen de energieregio?

Bestuur over meerdere lagen

Multi-level, of meerlaags-, bestuur is een theorie over het verplaatsen van bevoegdheden en verantwoordelijkheden door nationale overheden naar andere lagen van overheid, zowel supranationaal als lokaal (Hooghe & Marks, 2003). Multi-level bestuur kan worden opgedeeld in twee specifieke typen van bevoegdhedenverdeling over verschillende overheidslagen. Type I multi-level bestuur is gebaseerd op het federalisme met relatief weinig, sterk territoriale decentrale overheden die binnen hun rechtsgebied sterk gecentraliseerd zijn (Ibid.). Decentrale overheden van dit type zijn de gemeenten en provincies zoals we die in Nederland sinds de vaststelling van de grondwet (1848) en de gemeentewet (1851) nagenoeg onveranderd hebben gehad: statisch, territoriaal ingericht en binnen haar rechtsgebied de enige overheid van dat niveau van overheid. Type II beschrijft een complexer systeem van decentralisatie en verdeling van bevoegdheden, met een relatief hoog aantal, functioneel afgebakende overheden (Ibid.). Dit type multi-level bestuur

KENMERK	TYPE I	TYPE II	ENERGIEREGIO (RES)
Soort decentrale overheden	Decentrale overheden op basis van territoriale verdeling	Decentrale overheden op basis van functionele verdeling	Sterk functioneel ingericht op het realiseren van de energietransitie op land
Territoriale overlap overheden	Geen overlap op hetzelfde overheidsniveau	Wel overlap op hetzelfde overheidsniveau	Geen overlap tussen regio's
Aantal overheidslagen	Weinig	Veel	Voegt een extra laag toe
Totaal aantal overheden	Weinig	Veel	Laat een groot aantal publieke en private actoren aansluiten
Architectuur overheidsinrichting	Statisch en robuust	Dynamisch en flexibel	Vrijgelaten samenstelling van de regio en relatief open taakstelling vanuit het Rijk

Tabel 1: Overzicht kenmerken typen multi-level bestuur en de energieregio als bestuursvorm.

verdeelt bevoegdheden niet alleen verticaal over een relatief groot aantal decentrale overheden in een groot aantal overheidslagen, maar ook horizontaal over publieke en private actoren. Het beschrijft decentrale overheden die ingericht zijn om flexibel te kunnen opereren en zich aan kunnen passen aan de eisen van een dynamische samenleving.

De energieregio past net als het waterschap als bestuursvorm bij het tweede type multi-level bestuur. De energieregio is, net als de waterschappen, een functioneel ingerichte bestuursvorm. In het geval van de energieregio is deze 'functie' het plannen en realiseren van de energietransitie op land. Daarnaast is de energieregio flexibel opgezet door decentrale overheden zelf te laten bepalen over de samenstelling van de regio's. Een tekenend beeld daarvan zijn de aangrenzende energieregio's Rotterdam-Den Haag en Goeree-Overflakkee. De eerste bestaat onder andere uit 24 gemeenten en vier waterschappen, de tweede uit slechts één gemeente en één waterschap (dat ook deel uitmaakt van energieregio Rotterdam-Den Haag). Verder is de opdracht aan de energieregio's voor het opstellen van de RES is zeer ruim, met slechts een paar eisen en een groter aantal optionele onderdelen van de RES voor de energieregio's, en kan dus inspelen op de dynamiek van de samenleving en de innovatie van de wetenschap. De energieregio leidt daarnaast ook tot een sturing van de energietransitie op het regionale niveau, iets dat in het verleden nog niet eerder gebeurd is.

De energieregio is als nieuwe bestuursvorm niet vrij van kritiek; met name op het gebied van democratische legitimiteit van de energieregio's en

Tabel 2: Dimensies en indicatoren van regionaal bestuur (Foster & Barnes, 2012).

DIMENSION	INDICATORS
1 Actor Group	1. Stakeholders (cross-sector, -jurisdiction, -function, -level) to achieve goal 2. Leadership to achieve goal 3. Commitment to group and purpose
2 Agenda	1. Agenda framing 2. Agenda assessment 3. Popular comprehension of agenda
3 Internal Capacity	1. Money/resources to act 2. Information/expertise to act 3. Authority/legitimacy to act
4 External Capacity	1. Federal-level influence 2. State-level influence 3. Connectedness to relevant external regions, organizations, coalitions
5 Implementation Experience	1. Level of overall region-scale activity 2. Level of region-scale activity on goal 3. Institutionalization of experience

de RESen die zij produceren is in de afgelopen jaren kritiek geuit (Elzinga, 2020; Maas, 2019). De formele democratische legitimiteit van de RES komt voort uit de vaststelling daarvan door democratisch verkozen lichamen binnen de energieregio: de gemeente, het waterschap en de provincie. Echter, de RES is het product van het RES-proces dat de energieregio doorloopt om tot een document te komen. De kleine rol die representatieve organen hierin vertolken ten opzichte van de uitvoerende is hierbij een grote reden tot twijfels aan de democratische legitimiteit (Elzinga, 2020). Vooral gemeenteraden zouden hun invloed gereduceerd zien tot het goedkeuren of afkeuren van het eindproduct dat voortgekomen is uit het RES-proces, terwijl zij op dat proces zelf invloed zouden willen uitoefenen. Doel van de energieregio is daarentegen om door middel van een *bottom-up*-proces het draagvlak voor- en daarmee de democratische legitimiteit van het klimaatbeleid juist te verhogen (De Jong et al., 2021).

Regionale sturing

Bevoegdheden van de gehele staat zijn verdeeld over verschillende overheden op verschillende niveau's, zoals beschreven door multi-level bestuur. De regio, in dit geval de energieregio, bevindt zich als niveau van bestuur tussen de provincie en de gemeente (Hoppe,

2021). De energieregio is dan ook een vorm van wat 'regionaal bestuur' genoemd kan worden; hoewel geen sprake is van een formele regionale overheid of directe democratische legitimiteit is wel degelijk sprake van een regionale afstemming en sturing van de energietransitie. Om te duiden in welke mate er binnen de energieregio sprake kan zijn van succesvol regionaal bestuur wordt het theoretisch kader van Foster & Barnes (2012) toegepast. Foster & Barnes (2012) stellen dat regionaal bestuur per definitie: territoriale, functionele en sectorale grenzen overschrijdt; de instituten, middelen en structuren bevat die regionale samenwerking kunnen bewerkstelligen, en; gericht is op een of meerdere doelen waarvoor regionaal samengewerkt dient te worden (Ibid.). De mate waarin binnen een regio gesproken kan worden van succesvol regionaal bestuur kan worden bepaald aan de hand van vijf dimensies die daaraan bijdragen, elk bestaand uit drie indicatoren (Ibid.). Deze dimensies en de bijhorende indicatoren zijn weergegeven in tabel 2. Een aantal dimensies en indicatoren waarvan de implicaties voor de energieregio opvallend zijn worden besproken.

De indicator *Stakeholders* van de dimensie *Actor Group* betreft de vraag of bij het regionale bestuur alle noodzakelijke actoren betrokken zijn om de doelen van het regionale bestuur te bereiken (Foster & Barnes, 2012). In het geval van de energieregio zitten alle decentrale overheden binnen de afbakening van de regio aan tafel, maar zijn er vraagtekens te zetten bij de mate waarin zij de enige noodzakelijke actoren zijn. In gesprekken met betrokkenen bij de RES Rotterdam-Den Haag werd door een significant deel van hen benoemd dat de afstand tussen de Rijksoverheid en de energieregio erg groot is en dat dit efficiëntie in de weg staat. Dit uit zich met name in de mogelijkheden tot het realiseren van duurzame energieopwekking in gebieden waarvan een Rijksoverheidsorganisatie de directe eigenaar is. Betrokkenen beschrijven het rondkrijgen van deze projecten als een moeizaam proces waarbij Rijksoverheidsorganisaties zich onvoldoende constructief opstellen. Een tweede noodzakelijke actor waarvoor in de toekomst meer aandacht nodig is voor de betrokkenheid bij het RES-proces zijn de inwoners. De helft van de geïnterviewde betrokkenen bij de RES Rotterdam-

Den Haag identificeert de inwoners als een missende noodzakelijke actor bij de energieregio. In een evaluatie van de RES in opdracht van het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie (NP RES) wordt de RES om deze reden "in de kern een ondemocratisch proces" genoemd (Rotmans, 2022, p. 13).

De dimensie *Internal Capacity* betreft de mate waarin het regionale bestuur de interne middelen heeft om haar doelen te bereiken. Een energieregio heeft zelf geen beschikbare middelen, geen belastinginkomsten of ambtenaren, en is daarom afhankelijk van de middelen die deelnemende overheden en niet-overheden beschikbaar stellen aan het opstellen en uitvoeren van regionale plannen. Deze middelen betreffen niet alleen beschikbare financiële middelen voor investeringen en de beschikbare ruimte voor duurzame energieopwek maar ook expertise en ervaring op het gebied van de energietransitie en het aantal ambtenaren dat aan de energietransitie kan werken. Binnen een energieregio kunnen hierin grote discrepanties bestaan, het verschil tussen respectievelijk gemeenten Brielle en Westvoorne enerzijds en Rotterdam en Den Haag anderzijds is evident. Dergelijke discrepanties in beschikbare expertise, ervaring, ambtenaren en financiële middelen zullen zeer waarschijnlijk ook bestaan in andere energieregio's waarin zich zowel grote als kleine gemeenten bevinden. De minder dichtbevolkte gemeenten hebben echter ook een eigenschap die voor de energietransitie onmisbaar is: in deze gemeenten is, in tegenstelling tot in de grote steden, genoeg ruimte voor de benodigde duurzame energieopwek zoals wind- en zonneparken. De uitdaging is voor dun- en dichtbevolkte gemeenten om gezamenlijk hun middelen, zij het geld, ruimte of mankracht, in te zetten in het belang van de regio. Het is voor te stellen dat dit leidt tot problematische verhoudingen tussen kleine, dunbevolkte gemeenten die vol komen te staan met windmolens om de dichtbevolkte steden, zonder ruimte voor windmolens, van groene stroom te voorzien.

Boogers (2020) identificeert de tegenstrijdigheid in de regionale strategie en de lokale belangen als een risico voor het functioneren van de energieregio's. Dit beeld wordt door betrokkenen van de RES Rotterdam-Den

Reactieve rol

- Kennis inbrengen wanneer gevraagd
- Vergunningverlening
- Handhaving waterkwaliteit, waterkwantiteit en waterveiligheid

(Pro-) Passieve rol

- Assets beschikbaar stellen
- Meedenken over mogelijkheden
- Partner in warmteketen

(Pro-) Actieve rol

- Assets beschikbaar stellen
- Samenwerkingspartner
- Actief op zoek naar kansen en projecten
- Inbreng in gebieds- en omgevingsvisies

Initiërende rol

- Assets beschikbaar stellen
- Co-creatie proces leiden
- Regionale verbinder
- Energieproducent
- Verdienmodel warmte

Afbeelding 2: Mogelijke rollen voor waterschappen binnen de energieregio. (Unie van Waterschappen, 2020, p. 5).

Haag echter niet herkend. Onder hen leeft een brede consensus dat hoewel het expliciete individuele belang van decentrale overheden niet altijd door de energieregio gediend wordt, de aard van de energietransitie dermate van belang is voor iedereen dat het elk belang dient. De grote meerderheid van betrokkenen bij de RES Rotterdam-Den Haag begrijpt dat zij concessies moet doen in het eigenbelang voor het algemene belang van de energietransitie.

De indicator *Connectedness to relevant external regions, organisations and coalitions* van de dimensie *External Capacity* betreft de mate waarin het regionale bestuur in contact staat met andere relevante actoren. In het geval van de energieregio kan bijvoorbeeld het contact met andere regio's een grote bijdrage leveren aan het succes van het RES-proces. De energieregio's en het RES-proces, zijnde een relatief nieuwe vorm van regionale sturing op basis van een relatief vrije taakstelling en losse procesbegeleiding, vertonen grote onderlinge verschillen. Dit betekent dat regio's veel van elkaar zouden kunnen leren van elkaars ervaringen en bewezen *best practices*. Op dit moment wordt de rol van interregionale verbinder en facilitator van ervaring delen vooral vertolkt door het NP RES.

Waterschappen en de RES

Een handreiking voor de mogelijke rol van waterschappen in de energieregio en het RES-proces is beschreven in een rapport van de Unie van Waterschappen (2020). Waterschappen kunnen op een aantal manieren bijdragen aan de totstandkoming van de energietransitie binnen een energieregio. Onder andere door vergunningen te verlenen voor het gebruik van oppervlaktewater of dijken voor de opwek van duurzame energie, door kennis in te brengen of door op eigen initiatief projecten op de eigen grond te beginnen. In afbeelding 2 is een overzicht te zien van de verschillende

mogelijkheden tot bijdragen voor waterschappen, op een schaal van afwachtend tot het nemen van de regio.

In dit artikel is een aantal eigenschappen van energieregio's geobserveerd, zoals dat energieregio's sterk van elkaar kunnen verschillen door de wijze waarop zij samengesteld zijn. Ook is uiteengezet dat de betrokkenheid van zowel de Rijksoverheid als van inwoners in ieder geval in de RES Rotterdam-Den Haag niet optimaal geweest is, met daarbij aanwijzingen dat dit mogelijk ook voor andere energieregio's kan gelden. Voorts beargumenteert dit artikel dat de discrepantie in beschikbare middelen voor de energietransitie tussen verschillende deelnemende partijen in een energieregio niet alleen in de energieregio Rotterdam-Den Haag, maar ook in andere regio's voor kan komen. Deze observaties over de opzet van de energieregio's impliceren een suboptimale vorm van regionaal bestuur en de mogelijkheid tot grote verschillen in uitkomsten tussen energieregio's. De 30 energieregio's zijn samengesteld door gemeenten onderling groepen te laten vormen waarmee zij nauw willen samenwerken aan de energietransitie. De grenzen van de energieregio's lopen dan ook langs de grenzen van gemeenten aan de buitenrand van de regio. Een gevolg hiervan is dat een deel van de waterschappen zich in meer dan één energieregio bevindt en dus meerdere RES'en moet vaststellen.² In het kader van multi-level bestuur is dit een belangrijk gegeven omdat het betekent dat tussen verschillende regio's overlap bestaat. Voor de eerder genoemde problematische implicaties van de opzet van de energieregio's kan dit betekenen dat een oplossingsrichting bij de rol van waterschappen binnen de energieregio ligt.

Voor de waterschappen ligt een belangrijke rol in het verschiet in het oplossen van voorgenoemde problematische eigenschappen van de energieregio's. In afbeelding 2 is dit opgenomen als 'regionale

verbinder', maar de ware potentie van deze rol is tot op heden mogelijk nog niet volledig benut. Het feit dat waterschappen de enige overheden zijn die deel uitmaken van meerdere energieregio's geeft hen de kans om interregionale discrepanties op te merken en onder de aandacht te brengen, om *best practices* tussen regio's uit te wisselen en om binnen regio's problemen omtrent discrepanties in beschikbare middelen op te lossen door een neutrale verbinder te zijn. Het lidmaatschap van sommige waterschappen in meerdere energieregio's stelt hen -net als de provincies- in staat mee te luisteren en te denken in meerdere RES-processen, met een oplettend oog voor discrepanties tussen regio's. De afstemming tussen energieregio's gebeurt op dit moment vooral door de provincie en op het nationale niveau bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en het NP RES. Deze afstemming kan een extra dimensie krijgen met interregionale afstemming en afweging van de waterschappen doordat het ministerie van EZK en NP RES formeel geen deelnemende partij in de energieregio zijn en daardoor niets meekrijgen van wat er binnen de energieregio wordt besproken. De enige andere partij met toegang tot meerdere energieregio's is de provincie. De provincie heeft echter zelf een groot belang in de keuzes die worden genomen door energieregio's vanwege zijn bevoegdheid over de ruimtelijke ordening. Waterschappen blijven als enige, relatief neutrale, ingewijden in meerdere energieregio's over om de interregionale verbinding te vinden. Daarnaast kunnen de waterschappen een toevoeging zijn op het overnemen en verspreiden van *best practices* uit andere energieregio's. Momenteel gebeurt dit hoofdzakelijk via het NP RES, maar dit is een omweg vergeleken met een waterschap dat in de ene energieregio een probleem opmerkt en in de andere energieregio een goede oplossing. Ten derde is er een belangrijke rol mogelijk voor waterschappen in het 'bemiddelen' in problemen rondom de interne discrepanties in middelen zoals eerder in dit artikel beschreven. Doordat waterschapsgrenzen niet alleen energieregio's doorkruisen maar ook gemeenten, kunnen betrokken waterschappen een leidende rol spelen in het vinden van compromissen en de inzet van middelen door relatief kleine en grote gemeenten respectievelijk.

Conclusie

Zoals eerder in dit artikel gesteld is de grote verscheidenheid aan eigenschappen, dynamiek en processtructuur inherent aan de opzet van de energieregio en het RES-proces. Deelnemende gemeenten, provincies, waterschappen en publieke actoren is met opzet geen keurslijf opgedrongen in het proces om tot een eindresultaat te komen. Wel kan gezegd worden dat het decentrale en regionale karakter van de RES een aardverschuiving in het Nederlandse energietransitiebeleid is. Het is dan ook geen grote verrassing dat deze werkwijze, net als de werkwijze die hem voorging, te maken heeft met kritiek vanuit de maatschappij. Tegelijkertijd staat de RES nog aan het begin van een traject dat minimaal tot aan 2030 zal moeten gaan duren, voor verbetering is er dus zowel ruimte als noodzaak.

Om te komen tot een optimale vorm van de energieregio als vorm van sturing en het RES-proces zal het cruciaal zijn dat regio's met elkaar communiceren en van elkaar leren. Zoals eerder in dit artikel gesteld kan hierin een belangrijke rol liggen voor de energieregiogrensoverschrijdende waterschappen. Een initierende rol, als regionale verbinder, voor de waterschappen in de energieregio's kan richting de toekomst de samenhang tussen regionale planning opleveren die gewenst is in de energietransitie.

-
- 1 Voor de vaststelling van het Klimaatakkoord was al enkele jaren geëxperimenteerd met zogenaamde pilot-regio's.
 - 2 Een voorbeeld hiervan zijn de waterschappen Hollandse Delta en Delfland, beide onderdeel van de energieregio Rotterdam-Den Haag. Voor Delfland is dit de enige energieregio waarvan het deel uitmaakt, Hollandse Delta bevindt zich in maar liefst vier energieregio's.

Literatuurlijst

- Benner, J., Leguijt, C., Ganzevles, J., & Van Est, R. (2009). *Energietransitie begint in de regio: Rotterdam, Texel en Energy Valley onder de loep*. Rathenau Instituut.
- Boogers, M. (2020). Energie en democratie: democratische invloed op regionale energiestrategieën en andere complexe besluitvormingsprocessen. *Beleid en Maatschappij*, 47(2), 210-215.
- Boogers, M., Denters, B., & Sanders, M. (2015). *Effecten van regionaal bestuur. Quick scan van de effectiviteit en democratische kwaliteit van regionaal bestuur*. Universiteit Twente.
- Bulkeley, H., & Betsill, M. (2013). Revisiting the urban politics of climate change. *Environmental politics*, 22(1), 136-154.
- De Jong, E., Heslinga, S., Dieters, T., & Mos, M. (2021). *Regionale democratie vergt energie. Een onderzoek naar de democratische legitimatie van de RES Groningen*. Noordelijke Rekenkamer.
- Elzinga, D. J. (2020). *Gemeenteraden moeten en kunnen beslissen over de RES-inbreng*. (Column). Nederlandse Vereniging voor Raadsleden.
- Foster, K. A., & Barnes, W. R. (2012). Reframing regional governance for research and practice. *Urban Affairs Review*, 48(2), 272-283.
- Hooghe, L., & Marks, G. (2003). Unraveling the central state, but how? Types of multi-level governance. *American political science review*, 97(2), 233-243.
- Hoppe, T. (2021). Governing regional energy transitions? A case study addressing metagovernance of thirty energy regions in the Netherlands. *EKONOMIAZ. Revista vasca de Economía*, 99(1), 85-117.
- IPCC. (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press, Cambridge, UK and New York, NY, USA.
- Maas, M. (2019). Draagvlak bij RESSEN onder druk. *Binnenlands Bestuur*.

- Rotmans, J. (2011). *Staat van de Energietransitie in Nederland*. Rotterdam: DRIFT, Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Rotmans, J. (2022). *RES'en: van Doel naar Beweging*. In opdracht van het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie.
- Unie van Waterschappen. (2020). *Bouwstenen voor waterschappen in de regionale energiestrategie*. Den Haag: Opmeer papier pixels projecten.

Referenties

Afbeelding 1: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (z.d.). *Regionale Energiestrategieën*. Opgehaald op 17-8-2022 van https://www.regioatlas.nl/kaarten#_regionaleenergiestrategieën

Tabel 2: Foster, K. A., & Barnes, W. R. (2012). Reframing regional governance for research and practice. *Urban Affairs Review*, 48(2), 272-283.

Afbeelding 2: Unie van Waterschappen. (2020). *Bouwstenen voor waterschappen in de regionale energiestrategie*. Den Haag: Opmeer papier pixels projecten.

ABSTRACT

In the past few years, all water boards in The Netherlands have become a member of a new organisation, the energy region, in which they write the Regional Energy Strategy (RES) in collaboration with their province, a number of municipalities and the relevant public actors. The assignment to these energy regions is to realise the energy transition on land. This article reflects on the role of the water board in the energy region, based on observations on the relation between the energy region and the theories of multi-level and regional governance. The energy region has many similarities to the more complex type II multi-level governance in which authority is not only decentralised vertically, but also horizontally between local governments and public actors. This article observes clues that the setup of the energy region is not (yet) an optimal form of regional governance. An important role might be bestowed upon water boards in the future concerning realising cohesion in and between energy regions.
